

Журнал «Перспективи та інновації науки»
(Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)
№ 2(36) 2024

УДК 376.92/.94:316.62/.64(477)

[https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-2\(36\)-500-513](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-2(36)-500-513)

Стоколос-Ворончук Оксана Олександрівна канд. філолог. наук доцент, проректор з наукової роботи, кафедра психічного та фізичного здоров'я, КЗВО ЛОР «Львівська медична академія імені Андрея Крупинського», м. Львів, <https://orcid.org/0000-0002-0834-9085>

Юристовська Наталія Ярославівна канд.наук з держ.управління, доцент, проректор з виховної роботи, кафедра внутрішньої медицини та управління охороною здоров'я, факультет 2, КЗВО ЛОР «Львівська медична академія імені Андрея Крупинського», м. Львів, <https://orcid.org/0000-0003-2238-1265>

Короленко Віктор Леонтійович кандидат педагогічних наук, старший викладач, кафедра методики професійного навчання Інженерно-енергетичний факультет, Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв, <https://orcid.org/0009-0006-5484-3945>

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ КРИЗОВИХ ВИКЛИКІВ: ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ

Анотація. Інклюзивна освіта в Україні перебуває під впливом кризових викликів, що ставлять під сумнів її ефективність і рівні можливості для всіх здобувачів освіти. У контексті сучасної складної ситуації, викликаній економічними, соціальними та політичними перетвореннями, інклюзивна освіта набуває особливого значення. Розуміння психолого-педагогічних аспектів цієї сфери не лише актуальне, але й невід'ємне від процесу вирішення проблем і вдосконалення системи освіти в Україні. У дослідженні виділено основні принципи інклюзивної освіти, а також розглянуто, як ці принципи можуть бути застосовані у складних умовах соціально-економічної кризи. У статті описано різні методики та підходи до психолого-педагогічної підтримки дітей з особливими освітніми потребами, розроблено алгоритм дій для практичного використання цих методик. Визначено, що психологічний аспект передбачає розуміння особливостей психічного розвитку здобувачів освіти з різними потребами та надання їм необхідної психологічної підтримки, а педагогічний аспект містить розробку індивідуальних педагогічних стратегій, які сприяють успішному навчанню і соціальній адаптації в спільному освітньому середовищі. Указано на сильні й слабкі сторони. Також у дослідженні проаналізовано стан розвитку інклюзивної освіти в Україні, продемонстровано, що стан розвитку інклюзивної освіти в країні є

неоднозначним. З одного боку, спостерігається позитивна динаміка у цьому напрямі. Зокрема, було прийнято низку нормативно-правових документів, які сприяють розвитку інклюзивної освіти. До того ж, у багатьох навчальних закладах створено інклюзивні класи та групи. З іншого боку, наголошено, що існує низка проблем, які перешкоджають повноцінному розвитку інклюзивної освіти в Україні. Зокрема, недостатнє фінансування інклюзивної освіти, відсутність належної підготовки педагогічних працівників, недостатня обізнаність суспільства про інклюзивну освіту тощо. У дослідженні також було проведено аналіз сильних і слабких сторін розвитку інклюзивної освіти в Україні.

Подальші дослідження в контексті інклюзивної освіти в Україні можуть охоплювати декілька напрямів. Один із них – це дослідження ефективності заходів підтримки, таких як психолого-педагогічний супровід, розробка індивідуальних програм навчання та соціальна інтеграція здобувачів із особливими освітніми потребами. Зокрема, оцінка перешкод і викликів, які постають перед закладами освіти під час упровадження інклюзивної освіти, також є необхідним аспектом подальших досліджень у цій сфері.

Ключові слова: інклюзія, інклюзивна освіта, здобувачі освіти, особливі потреби, освітній процес, психолого-педагогічний підхід

Stokolos-Voronchuk OksanaOleksandrivna Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Vice-rector science, Department of Mental and Physical Health, Andrei Krupynskyi Lviv Medical Academy, Lviv, <https://orcid.org/0000-0002-0834-9085>

Yurystovska NataliiaYaroslavivna Candidate of Public Administration Sciences, Associate Professor, Vice-rector, Department of Mental and Physical Health, Andrei Krupynskyi Lviv Medical Academy, Lviv, <https://orcid.org/0000-0003-2238-1265>

Korolenko Viktor Leontiyovych Candidate of Science in Pedagogy, Senior Teacher, Department of Vocational Training Methodology, Faculty of Engineering and Power Engineering, Mykolaiv National Agrarian University, Mykolayiv, <https://orcid.org/0009-0006-5484-3945>

INCLUSIVE EDUCATION IN UKRAINE IN THE CONTEXT OF CRISIS CHALLENGES: PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL ASPECTS

Abstract. Inclusive education in Ukraine is under the influence of crisis challenges that call into question its effectiveness and equal opportunities for all students. In the context of the current difficult situation caused by economic, social,

and political transformations, inclusive education is of particular importance. Understanding the psychological and pedagogical aspects of this area is not only relevant, but also integral to the process of solving problems and improving the education system in Ukraine. The study highlights the basic principles of inclusive education and considers how these principles can be applied in the difficult conditions of the socio-economic crisis. The article describes various methods and approaches to psychological and pedagogical support for children with special educational needs, and develops an algorithm of actions for the practical use of these methods. It is determined that the psychological aspect involves understanding the peculiarities of the mental development of students with different needs and providing them with the necessary psychological support, and the pedagogical aspect includes the development of individual pedagogical strategies that promote successful learning and social adaptation in a common educational environment.

The study also analyzes the state of development of inclusive education in Ukraine, demonstrating that the state of development of inclusive education in the country is ambiguous. On the one hand, there is a positive trend in this direction. In particular, a number of regulatory documents have been adopted that promote the development of inclusive education. In addition, many educational institutions have created inclusive classes and groups. On the other hand, it is emphasized that there are a number of problems that impede the full development of inclusive education in Ukraine. In particular, insufficient funding for inclusive education, lack of proper training of teachers, lack of public awareness of inclusive education, etc. The study also analyzed the strengths and weaknesses of inclusive education in Ukraine.

Further research in the context of inclusive education in Ukraine could cover several areas. One of them is to study the effectiveness of support measures, such as psychological and pedagogical support, development of individualized training programs, and social integration of students with special educational needs. In addition, assessing the obstacles and challenges faced by educational institutions in implementing inclusive education is also a necessary aspect of further research in this area.

Keywords: inclusion, inclusive education, students, special needs, educational process, psychological and pedagogical approach

Постановка проблеми. Інклюзивна освіта України у світлі сучасних кризових викликів - це актуальна й нагальна проблема, яка вимагає комплексного розгляду та ретельного аналізу. У контексті нестабільності суспільства, економічних труднощів, соціокультурних змін і військової агресії інклюзивна освіта стає важливим фактором розвитку сучасної педагогічної системи. Такий підхід у навчанні відображає важливість і потребу в інтеграції усіх учнів, включаючи тих, хто має особливі освітні потреби, у спільне освітнє середовище.

За таких обставин інклюзивна освіта стає не лише методом гарантування доступу до освіти для всіх дітей, але й ефективним інструментом формування толерантного суспільства, сприяючи здатності дітей розуміти й приймати особливості інших.

У цьому контексті інклюзивна освіта сприяє зміцненню соціального сприйняття і підтримки, що є важливим для формування здорової соціальної динаміки в майбутньому.

Актуальність дослідження полягає в необхідності вдосконалити освітню систему з урахуванням нових викликів, з якими зіштовхується сучасне суспільство. Інклюзивна освіта стає особливо важливою в контексті забезпечення соціальної справедливості, рівних можливостей та індивідуального розвитку кожної дитини. Розуміння психолого-педагогічних аспектів інклюзивної освіти в умовах кризових ситуацій є кроком до покращення якості навчання і підвищення соціальної адаптованості дітей з особливими освітніми потребами в сучасному світі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукові дослідження в галузі інклюзивної освіти в Україні востаннє отримали значний імпульс розвитку, охоплюючи широкий спектр психолого-педагогічних аспектів. Так, авторка Ашиток Н. І. у своїй праці досліджувала гуманістичні основи освіти для дітей з особливими освітніми потребами та звертала увагу на соціокультурний підхід до цього процесу [1]. До того ж, робота Качалової Т. й ін. відобразила сутність і структуру інклюзивної компетентності викладача вищого навчального закладу [2]. Губарь О. Г. та інші автори у своїй праці звернули увагу на роль педагога в упровадженні інклюзивної освіти, досліджуючи компетентність і підходи до цього процесу [3].

Цікавий внесок у цю тему представлено в дослідженні Балинської О. та Барабаша О., у якому автори розглянули реалізацію інклюзивної освіти в закладах вищої освіти в умовах цифрової трансформації [4]. Мехед О. Б. та ін. розглядали формування сприятливого простору для фізичного й психологічного розвитку дітей у контексті інклюзивного навчання [5]. У дослідженні Краснощока І. П. [6] та Рібцун Ю. В. [7] проаналізовано виховну компетентність майбутніх педагогів і рівні підтримки дітей із темпоритмічними порушеннями мовлення. До того ж підходи Василядіс І. та ін. визначили соціальний аспект інклюзивної освіти для студентів із когнітивними та труднощами в розвитку [8].

Науковці Ракімова Х. С. й Оппохходжаєв Х. А. у своїй праці досліджували важливість інклюзивної освіти у вирішенні проблеми рівності в навчанні дітей зі спеціальними потребами [9]. У своїй науковій роботі Carbone A. визначив методологію психолого-педагогічних утручань у шкільних умовах з учнями з особливими емоційними й освітніми потребами [10]. Також Демченко І. та інші у своєму дослідженні сфокусувалися на підготовці

майбутніх учителів фізичної освіти для професійної діяльності в контексті інклюзивної освіти [11].

Отже, останні дослідження вказують на те, що інклюзивна освіта не лише розвивається як важливий фактор сучасної педагогічної системи, але й потребує глибшого аналізу й удосконалення в умовах кризових викликів. Такий підхід дає змогу врахувати потреби всіх учнів, зокрема тих, хто має особливі освітні потреби, і створювати сприятливе навчальне середовище для розвитку кожної дитини.

Мета статті – дослідження психолого-педагогічних аспектів інклюзивної освіти в контексті кризових ситуацій, спрямоване на з'ясування методів, стратегій і підходів, які дозволять забезпечити ефективну й зручну освітню парадигму для всіх здобувачів освіти незалежно від їхніх індивідуальних потреб і можливостей.

Згідно з метою слід виокремити низку задач, а саме:

1. Сформулювати визначення інклюзивної освіти й виокремити її основні принципи в кризових умовах України.

2. Проаналізувати сучасні методики психолого-педагогічного підходу та надати алгоритм роботи практичного психолога та педагога в інклюзивній освіті.

3. Оцінити сучасний стан розвитку інклюзивного навчання в Україні.

Виклад основного матеріалу. Інклюзивна освіта насамперед направлена на подолання уявлень й упереджень, пов'язаних із можливостями здобувачів освіти з особливими потребами. Загалом суспільство часто ставить під питання можливості та навіть сприймає з певною ворожістю тих, хто відрізняється. Інклюзивну освіту спрямована на виховання в здорових дітей співчуття, толерантності та поваги до різниці.

Інклюзивна освіта – це підхід до навчання, спрямований на створення навчального середовища, яке сприяє участі всіх здобувачів освіти, уключаючи тих, хто має особливі освітні потреби. Основна ідея інклюзивної освіти полягає в тому, щоб забезпечити можливість навчання та розвитку для кожної особистості, незалежно від її особливостей, навичок чи обмежень. Це включає створення гнучких методів навчання, індивідуальних підходів до кожного здобувача освіти, сприяння взаєморозумінню, толерантності та різноманітності в навчальних закладах [5].

У таблиці 1 представлено основні принципи інклюзивної освіти.

Таблиця 1

Принципи сучасної інклюзивної освіти

№	Принцип	Значення
1	Повага до різноманітності	Принцип, заснований на увазі та прийнятті різниці в індивідуальних потребах, здібностях і характерах кожної особистості
2	Право на участь	Гарантування права на навчання всіх здобувачів освіти незалежно від їхніх особливостей та обмежень
3	Гнучкість та диференціація	Використання різноманітних методів і стратегій, які дають змогу педагогам адаптувати навчальний процес до потреб кожної особистості
4	Співпраця та партнерство	Взаємодія між здобувачами освіти, педагогами, батьками, фахівцями з підтримки для створення сприятливого навчального середовища
5	Суспільна інтеграція	Підтримка участі особистостей з особливими потребами в усіх аспектах життя закладів освіти та спільноти
6	Професійний розвиток учителів	Забезпечення педагогам необхідних знань і навичок для праці з різними особливостями здобувачів освіти
7	Постійне вдосконалення	Спрямування зусиль удосконалити практики інклюзивної освіти на основі досвіду та нових досліджень

Джерело: складено автором на основі [2;6;7]

Отже, принципи інклюзивної освіти покладають основу для рівності доступу до навчання та відкритості перед кожним здобувачем освіти. Ці принципи заохочують індивідуальний підхід до кожної особистості, спонукаючи до розгляду психолого-педагогічних аспектів, які враховують унікальні потреби, емоційний і соціальний розвиток кожного здобувача освіти в освітньому середовищі.

Інклюзивна освіта для осіб з особливими потребами породжує два основні питання для освітніх закладів: «Як забезпечити їхній нормальний розвиток?» та «Як мінімізувати можливі негативні наслідки спільного навчання з іншими дітьми?». У системі інклюзивної освіти психологічна служба кожного закладу освіти відіграє ключову роль і керується низкою нормативно-правових документів, що визначають права та положення дітей з особливими потребами. Такі документи включають такі міжнародні та національні законодавчі акти як: Загальна Декларація Прав Людини ООН, Декларація про Права Дитини, Конвенція про права інвалідів, Всесвітня Декларація «Освіта для всіх», Стандартні Правила забезпечення рівних можливостей для інвалідів та багато інших. Важливість інклюзивної освіти також відображено в Законі України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про дошкільну освіту», а також у Державній національній програмі «Освіта» (Україна 21 століття) та інших.

Психолого-педагогічні методи в контексті інклюзивної освіти – це підходи та стратегії навчання, які враховують різноманітність потреб,

здібностей та індивідуальних особливостей учнів. Такі методи орієнтовані на створення сприятливого навчального середовища, де кожен здобувач освіти має змогу отримати доступне та якісне освітнє обслуговування. Вони містять індивідуалізовані підходи до навчання й оцінювання, адаптацію навчальних матеріалів і методик, а також розвиток соціальних навичок здобувачів освіти через спільні активності та взаємодію в освітньому середовищі [10]. Такі методики спрямовані на створення відкритого, підтримуючого та дружнього середовища, що сприяє всебічному розвитку кожної особистості.

Методики в інклюзивній освіті – це конкретні набори методів або систематизовані підходи, спрямовані на досягнення певних цілей у навчанні, розвитку або підтримці дітей з різними особливостями.

Для забезпечення психолого-педагогічного супроводу дітей, які отримують освіту в системі інклюзивної освіти, украй важливо організувати та реалізувати комплексний підхід.

Такий підхід передбачає етапи й заходи, що містять [2;11;12]:

1. Психодіагностичний етап – оцінка рівня розвитку здобувачів освіти, виявлення їхніх особливостей і потреб завдяки тестам, анкетуванням батьків і педагогів, спостереженню за їхньою поведінкою.

2. Оформлення документації – створення бази даних осіб з урахуванням їхніх особливостей, карток здоров'я та розвитку, психологічних карток, аналіз сімейного оточення.

3. Розробка індивідуальних програм – створення програм навчання з рекомендаціями для педагогів і батьків за участю різних фахівців.

4. Створення навчально-методичної бази – формування бази програм та механізмів забезпечення оперативної інформації про осіб з особливими потребами.

5. Моніторинг результатів – оцінка результатів уроків, виховання, управління та психологічного стану, щоб вчасно виявляти проблеми та коригувати підходи.

6. Виявлення проблем та їх корекція – аналіз можливих конфліктів і проблем, розробка стратегій їх вирішення для забезпечення ефективного супроводу дітей.

Психологічна робота з дітьми з особливими потребами передбачає розв'язання низки проблем, таких як низька самооцінка, комунікаційні труднощі та невпевненість у собі. Для цього використовуються психодіагностичні методики для аналізу особистості та корекційні методи для покращення їхнього стану. У таблиці 2 представлено різні сучасні методики психолого-педагогічної спрямованості в інклюзивному освітньому середовищі.

Таблиця 2

**Сучасні методики психолого-педагогічної спрямованості в
інклюзивному освітньому середовищі**

№	Методика	Характеристика
1	Методика TEACCH (Treatment and Education of Autistic and related Communication handicapped Children)	Система – це інноваційна система, в основі якої лежить чітке планування і навчання дитини побутовим навичкам у звичній і незмінній для неї обстановці. Тобто це система, яка надає структуроване навчання для дітей з аутизмом через організацію простору та розкладу занять
2	ABA (Applied Behavior Analysis)	Використовується для розвитку соціальних, комунікативних та навчальних навичок, в основі якої лежить систематичне спостереження та позитивне посилення. В основу АВА закладено прийоми навчання і схеми поведінки, які дають змогу фахівцям вивчати, як діти з особливими потребами реагують на навколишнє середовище, щоб міняти їх дії, маніпулюючи зовнішніми факторами
3	DIR/Floortime (Developmental, Individual differences, Relationship-based model)	Фокусується на розвитку соціальних навичок, емоційній регуляції та спілкуванні через інтерактивні заняття. Цю модель розроблено Стенлі Грінспеном і вперше викладена в 1979 році в його книзі «Інтелект і адаптація»
4	Методика індивідуального тьюторства	Підтримка здобувачів освіти з особливими потребами через індивідуальні заняття з учителем-тьютором
5	Методика диференційного навчання	Методика, яка передбачає адаптацію навчання до різних рівнів, стилів і потреб здобувачів освіти, що може включати різні складності завдань, матеріалів або методів оцінювання
6	Методика співробітництва	Використання групових проєктів, у яких здобувачі освіти з різними здібностями об'єднуються для спільного розв'язання завдань, що сприяє взаємодопомозі, взаєморозумінню та розвитку соціальних навичок
7	Адаптивні технології	Використання різних технологій, таких як спеціальні програми для навчання чи розвитку, комунікаційні пристрої й інші технічні інструменти для полегшення навчання учнів з різними потребами
8	Індивідуальна програма навчання	Розробка особливих навчальних планів для кожного здобувача освіти, які враховують їхні індивідуальні потреби, здібності й інтереси
9	Методика моделювання поведінки	Використання моделей і позитивних прикладів для підтримки здобувачів освіти в розвитку певних навичок чи навчанні конкретних стратегій

Джерело: складено автором на основі [10;12]

Отже, такі методики розробляються науковцями й практиками для досягнення конкретних цілей розвитку та навчання осіб з особливими потребами. Кожна методика має свої унікальні принципи та стратегії для оптимізації процесу навчання і підтримки цих осіб.

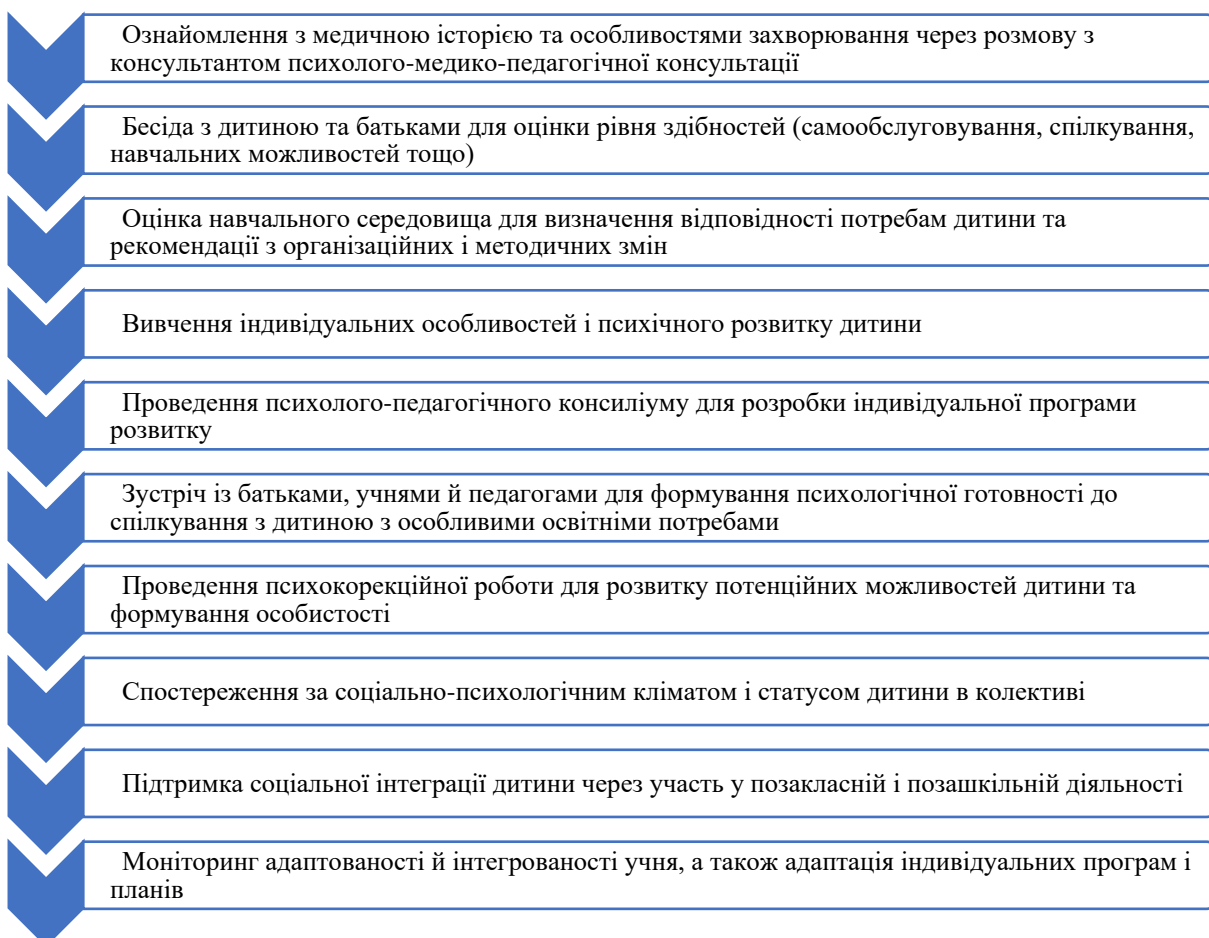

Журнал «Перспективи та інновації науки»
(Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)
№ 2(36) 2024

У цьому контексті важливим є алгоритм діяльності практичного психолога й педагога в умовах інклюзивної освіти. Такий алгоритм – це систематично структурований план дій, спрямований на надання психологічної, педагогічної та соціальної підтримки учням з різними освітніми потребами. Цей алгоритм орієнтований на індивідуальний підхід до кожного учня та містить етапи діагностики, оцінки потреб, розробки індивідуальних програм, надання психологічної допомоги, взаємодії з батьками та колективом навчального закладу. Його головна мета – сприяти успішному навчанню та розвитку кожного учня відповідно до його особистих потреб і здібностей в інклюзивному освітньому середовищі.

Його основні завдання включають в себе створення сприятливого середовища, надання підтримки й консультування учасників освітнього процесу, а також постійний моніторинг і корекцію для забезпечення оптимальних умов для розвитку та навчання кожного здобувача освіти.

Алгоритм діяльності практичного психолога й педагога в умовах інклюзивної освіти містить такі кроки (рис. 1).

Рис. 1 Алгоритм діяльності практичного психолога і педагога, в умовах інклюзивної освіти

Джерело: складено авторами на основі [1;3;4]

Отже, алгоритм роботи практичного психолога та педагога в інклюзивній освіті надає комплексний підхід до підтримки здобувачів освіти з особливими освітніми потребами. Він передбачає індивідуальний підхід до кожної дитини, вивчення її потреб, можливостей і психічного розвитку. Такий підхід дає змогу створити персоналізовані програми й підтримку, ураховуючи всі аспекти розвитку та навчання здобувача освіти.

Дотепер педагоги в Україні й міжнародні фахівці відзначають значний прогрес у розвитку інклюзивного навчання в Україні. У 2015/2016 році лише 2720 дітей з особливими освітніми потребами (ООП) навчалися в інклюзивних класах, що становило 5,8% від загальної кількості дітей з ООП. Але станом на 01 січня 2020 року кількість учнів з ООП в інклюзивних класах зросла до 19345, що в 7 разів перевищує показники п'ятирічної давнини. У 2019/2020 навчальному році 35% закладів загальної середньої освіти впровадили інклюзивне навчання [13].

У 2022/2023 навчальному році, згідно з даними Міністерства освіти і науки України, кількість осіб з особливими освітніми потребами в інклюзивних класах закладів загальної середньої освіти збільшилася на 1175 осіб порівняно з попереднім роком, досягнувши показника в 33861 учня [13].

Якщо розглядати ці дані в контексті більшого періоду, із 2017 по 2023 рік, кількість дітей з особливими освітніми потребами, які отримують освіту в закладах загальної середньої освіти, зросла майже в 4,7 рази.

Також слід зауважити, що значно збільшилася кількість помічників учителів. Якщо у 2017/2018 навчальному році було лише 3732 асистенти вчителя, то у 2022 році ця цифра зросла до 22685, тобто в 6 разів більше [13].

Варто звернути увагу, що відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 23 січня 2019 року № 41 «Про затвердження Порядку забезпечення підручниками та посібниками здобувачів повної загальної середньої освіти і педагогічних працівників» видання підручників і посібників для осіб з особливими освітніми потребами здійснюється на 160% від фактичної їхньої кількості.

Отже, інклюзивна освіта в Україні зазнала позитивних змін за останні роки. Однак, згідно з прийнятою «Національною стратегією створення безбар'єрного середовища в Україні до 2030 року», виокремлюються ключові проблеми:

1. Здобувачі освіти з особливими освітніми потребами навчаються в окремих спеціальних закладах або за сімейною формою навчання. У 2022/2023 навчальному році в таких закладах навчалася 34029 дітей.
2. Дитячі садки недостатньо підготовлені для роботи з дітьми, які мають особливі освітні потреби.
3. Недостатність асистентів педагогів, особливо педагогів-предметників (фізика, хімія, математика).
4. Низький рівень доступності навчальних й інформаційних матеріалів.

5. Відсутність сервісів для конвертування документів, перекладу матеріалів на жестову мову, тифлопис й інші формати для зручного використання.

6. Недостатня кількість кваліфікованих фахівців в інклюзивно-ресурсних центрах.

7. Упередженість і низький рівень прийняття інклюзії і безбар'єрності серед учасників освітнього процесу.

Слід зазначити, що перераховані проблеми – частина величезного обсягу проблем інклюзивної освіти в Україні. Система освіти стоїть перед важливими викликами, які можна подолати лише спільними зусиллями на шляху до рівності та безбар'єрності.

Висновки. Визначення інклюзивної освіти у складних соціально-економічних умовах стало ключовим завданням, оскільки кризовий контекст створює додаткові виклики для освітньої системи. У результаті дослідження виокремлено й уточнено основні принципи інклюзивної освіти, урахувавши вимоги кризових умов. Зокрема, акцентування уваги на рівності прав і можливостей, адаптація освітніх програм до потреб різних дітей, упровадження гнучких методик навчання – деякі аспекти, які набули важливості в умовах кризи. Детальне визначення принципів інклюзивної освіти в кризових умовах сприятиме розробці адаптивних підходів до навчання та виховання кожної дитини.

Аналіз сучасних методик психолого-педагогічного напрямку став основою для розробки алгоритму роботи практичного психолога та педагога в інклюзивній освіті. Виявлення і систематизація цих методик дозволили створити комплексний план дій для ефективного супроводу дітей з різними освітніми потребами. Зазначений алгоритм ураховує індивідуальні особливості дитини, рівень підготовки педагогів і психологів, що максимізує імовірність успішності інклюзивного навчання.

Оцінка сучасного стану розвитку інклюзивного навчання в Україні привертає увагу до ключових питань і проблем, що потребують негайного вирішення. Аналіз стану розвитку інклюзивного навчання в Україні дав змогу ідентифікувати сильні й слабкі сторони інклюзивної освіти в контексті української системи, визначити фактори, що обмежують її ефективність, і виявити напрями подальшого розвитку. Ретельна оцінка стану інклюзивної освіти є кроком до розробки та реалізації стратегій, спрямованих на покращення системи освіти для всіх дітей. Подальші дослідження в контексті інклюзивної освіти в Україні можуть бути спрямовані на комплексне вивчення її ефективності та перешкод на шляху її реалізації. Зокрема, автори наголошують, що необхідно дослідити, зокрема, вплив інклюзивної освіти на академічні досягнення, соціальний розвиток та ставлення до інклюзивної освіти здобувачів освіти з особливими освітніми потребами порівняно з тими, хто навчається в інших форматах навчання; ефективність заходів підтримки, таких як психолого-педагогічний супровід, розробку

індивідуальних програм навчання та соціальну інтеграцію здобувачів освіти для забезпечення успішного навчання та розвитку здобувачів освіти з особливими освітніми потребами; проаналізувати відповідність нормативно-правового забезпечення, кадрового забезпечення, матеріально-технічної бази та ставлення суспільства до інклюзивної освіти вимогам її реалізації.

Результати таких досліджень будуть сприяти подальшому розвитку інклюзивної освіти в Україні та забезпеченню кращих умов навчання та розвитку для здобувачів освіти.

Література:

1. Ашиток, Н. І. Гуманістичні засади освіти для дітей з особливими освітніми потребами: соціокультурний підхід. Вісник НАУ. 2023. № 1 (37), С.87-90. URL: <https://doi.org/10.18372/2412-2157.37.17583> (дата звернення: 11.02.2024).
2. Професійна підготовка інклюзивна компетентність викладача ЗВО: сутність, структура / Т. В. Качалова та ін. *Наукові записки*. 2023. № 2. С. 127-134. URL: <https://doi.org/10.31654/2663-4902-2023-PP-2-127-134> (дата звернення: 11.02.2024).
3. Губарь О. Г., Демидова Ю. О., Савастру Н. І. Роль педагога у впровадженні інклюзивної освіти: компетентності та підходи. *Академічні візії*. 2023. Вип. 26. URL: <https://www.academy-vision.org/index.php/av/article/view/748> (дата звернення: 11.02.2024).
4. Балинська О., Барабаш О. Реалізація інклюзивної освіти у закладах вищої освіти в Україні в умовах цифрової трансформації. *Право України*. 2023. № 2023/05. С. 165. URL: <https://doi.org/10.33498/loiu-2023-05-165> (дата звернення: 11.02.2024).
5. Мехед О. Б., Рябченко С. В., Тюпіна Н. В. Створення здоров'язберезувального освітнього середовища у контексті інклюзивного навчання. *Вісник Національного університету "Чернігівський колегіум" імені Т. Г. Шевченка. Серія : Педагогічні науки*. Чернігів, 2020. Вип. 6. С. 96-101.
6. Краснощок І.П. Виховна компетентність майбутнього педагога: зміст та структура. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. Кропивницький: РВВ ЦДПУ ім. В. Винниченка. 2019. Вип. 182. С. 90–98.
7. Рібцун Ю. В. Рівні підтримки дітей із темпо-ритмічними порушеннями мовлення: змістові аспекти. *«Грааль науки»*. 2023. № 24. С. 582-589.
8. Vasileiadis I., Dimitriadou I., Koutras S. The Social Dimension of Inclusive Education for Students With Cognitive and Developmental Difficulties. *Childhood Developmental Language Disorders*. 2023. P. 1–16. URL: <https://doi.org/10.4018/979-8-3693-1982-6.ch001> (date of access: 11.02.2024).
9. Rakhimova, K. S., Opporxo'jayev, X. A. o'g'li. (2023). The Importance of Inclusive Education in Solving the Problem of Equality in the Education of Children With Special Needs. *Web of Scientist: International Scientific Research Journal*, 4(3), 757–764. <https://doi.org/10.17605/OSF.IO/CSAE5>
10. Carbone A., Assante del Leccese R. The Methodology of Psychological Clinical Intervention in School Settings: Case Studies with Students with Special Emotional and Educational Needs. *Education Sciences*. 2023. Vol. 13, no. 5. P. 463. URL: <https://doi.org/10.3390/educsci13050463> (date of access: 11.02.2024).
11. Training Future Physical Education Teachers for Professional Activities under the Conditions of Inclusive Education / I. Demchenko et al. *BRAIN. BROAD RESEARCH IN ARTIFICIAL INTELLIGENCE AND NEUROSCIENCE*. 2021. Vol. 12, no. 3. P. 191–213. URL: <https://doi.org/10.18662/brain/12.3/227> (date of access: 11.02.2024).

12. Nilholm C. Research about inclusive education in 2020 – How can we improve our theories in order to change practice?. *European Journal of Special Needs Education*. 2020. P. 1–13. URL: <https://doi.org/10.1080/08856257.2020.1754547> (date of access: 11.02.2024).

13. Інклюзивне навчання. Статистичні дані. *Ресурсний центр підтримки інклюзивної освіти* и Інст ит ут у післядипломної освіти и Київського ст оличного університ ет у імені Бориса Грінченка. 2017. URL: <https://rcpio.ipro.kubg.edu.ua/?p=2953> (дата звернення: 11.02.2024).

References:

1. Ashytok, N. I. (2023). Humanistychni zasady osvity dlia ditey z osoblyvymy osvitnimi potrebamy: sotsiokulturnyi pidkhid [Humanistic Principles of Education for Children with Special Educational Needs: A Socio-Cultural Approach]. *Proceedings of the National Aviation University. Vol.: Philosophy. Cultural Studies*, 37(1), 87–90. <https://doi.org/10.18372/2412-2157.37.17583> (in Ukrainian)

2. Kachalova, T., Novhorodskyi, R., Ostanina, N., Krylovets, M., & Levandovskyi, M. (2023). Profesiyna pidgotovka inklyuzyvna kompetentnist vykladacha ZVO: sutnist, struktura [Professional training of inclusive competence of a university teacher: essence, structure] *Naukovi zapysky - Research Notes*, (2), 127–134. <https://doi.org/10.31654/2663-4902-2023-pp-2-127-134> (in Ukrainian)

3. Hubar, O. H., Demidova, Yu. O., Savastru, N. I. (2023). Rol pedahoha u vprovadzhenni inklyuzyvnoyi osvity: kompetentnosti ta pidkhody [The role of the teacher in the implementation of inclusive education: competencies and approaches]. *Akademichni vizii - Academic visions*, 26. <https://www.academy-vision.org/index.php/av/article/view/748>(in Ukrainian)

4. Balinska, O., Barabash, O. (2023). Realizatsiya inklyuzyvnoyi osvity u zakladakh vyshchoyi osvity v Ukraini v umovakh tsyfrovoyi transformatsiyi [Implementation of inclusive education in higher education institutions in Ukraine in the context of digital transformation]. *Pravo Ukrainy - Law of Ukraine*, 5, 165-188. DOI: 10.33498/louu-2023-05-165 (in Ukrainian)

5. Mekhed, O. B., Riabchenko S. V., & Tiupina N. V. (2020). Stvorennia zdorov'ya-zberezhuvalnoho osvitn'oho seredovyscha u konteksti inklyuzyvnoho navchannia [Creation of a health-saving educational environment in the context of inclusive education]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Chernihivskiy kolehium» imeni T. H. Shevchenka - Bulletin of the National University «Chernihiv Collegium» named after T. Shevchenko*, 6 (162) Chernihiv: NUCHK, 96–102. (in Ukrainian)

6. Krasnoshchok, I.P. (2019). Vykhovna kompetentnist maibutnoho pedahoha: zmist ta struktura [Educational competence of the future teacher: content and structure]. *Naukovi zapysky. Seriya: Pedagogichni nauky - Scientific notes. Series: Pedagogical sciences*. Kropyvnytskyi: V. Vynnychenko CDPU, 182, 90–98. URL: <https://pednauk.cuspu.edu.ua/index.php/pednauk/article/view/177/139> (in Ukrainian)

7. Ribtsun, Yu. V. 2023. Rivni pidtrymky ditei iz tempo-rytmichnymy porushenniamy movlennia: zmistovi aspekty [Levels of support for children with tempo-rhythmic speech disorders: content aspects]. *«Hraal nauky» - «Grail of Science»*, 24, 582-589. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/734326> (in Ukrainian)

8. Vasileiadis, I., Dimitriadou, I., & Koutras, S. (2023). The Social Dimension of Inclusive Education for Students With Cognitive and Developmental Difficulties. In *Childhood Developmental Language Disorders* (pp. 1–16). IGI Global. <https://doi.org/10.4018/979-8-3693-1982-6.ch001>

9. Rakhimova, K. S., Oppoxo'jayeov, X. A. o'g'li. (2023). The Importance of Inclusive Education in Solving the Problem of Equality in the Education of Children With Special Needs. *Web of Scientist: International Scientific Research Journal*, 4(3), 757–764. <https://doi.org/10.17605/OSF.IO/CSAE5>

10. Carbone, A., & Assante del Leccese, R. (2023b). The Methodology of Psychological Clinical Intervention in School Settings: Case Studies with Students with Special Emotional and Educational Needs. *Education Sciences*, 13(5), 463. <https://doi.org/10.3390/educsci13050463>
11. Demchenko, I., Maksymchuk, B., Bilan, V., Maksymchuk, I., & Kalynovska, I. (2021). Training Future Physical Education Teachers for Professional Activities under the Conditions of Inclusive Education. *BRAIN. Broad Research In Artificial Intelligence And Neuroscience*, 12(3), 191–213. <https://doi.org/10.18662/brain/12.3/227>
12. Nilholm, C. (2020). Research about inclusive education in 2020 – How can we improve our theories in order to change practice? *European Journal of Special Needs Education*, 1–13. <https://doi.org/10.1080/08856257.2020.1754547>
13. Resource Center for Supporting Inclusive Education of the Institute of Postgraduate Education of Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University (2017). *Inklyuzyvne navchannya. Statystychni dani [Inclusive education. Statistical data]*. URL: <https://rcpio.ippo.kubg.edu.ua/?p=2953> (accessed February 11, 2024).